

reeds vertelde, zouden er vaak z.g. misgeboorten ter wereld komen; kleintjes met vergroei-den ruggegraat, zonder oogen, zonder bek-opening enz. enz.

Pater Schmitz S. J. en de heer Waage hadden de welwillendheid 23 doodgeboren indi-viduën anatomisch te onderzoeken. Bij geen enkel vonden ze 'n afwijking.

En wat de 17 levende diertjes betreft.... Ze zijn op één na allemaal opgegroeid tot stevige, niets mankeerende thans ± 7 e.M. lange Land-salamanders! De eene is doodgegaan toen hij bereids als volkomen dier 't water had verla-ten. Maar altijd door werden ze gevoed met pieren. En.... ze aten er heel wat! Twee maan-den oud begonnen ze „kleur te bekennen”, d. w.z. vertoonden zich op hunne lijfjes, die tot dusverre grauwbrownachtig waren, in meerdere of mindere mate gele vlekjes, gele vlekjes waar-van al, in de eerste maanden, elk der vier poot-jes er één vertoonde juist daar waar 't pootje uit 't lichaam komt.

Na drie maanden kropen er 'n paar „op 't drooge”, op de graszoden en steenen, welke ik in 't aquarium had aangebracht en verloren al heel gauw de uitwendige kieuwen.

Die heb 'k toen onmiddellijk overgebracht in 'n vochtig-gehouden terrarium, waarin ze aldra onder graszoden en steenen weggropen. Hun voedsel zijn pieren en kleine naakte slak-ken. Zelden maar krijg 'k ze te zien. Doeh de geregelde contrôle, welke 'k uitoefen, heeft me overtuigd, dat ze springlevend zijn. 't Ze-vental 'twelk zich op den oogenblik (7 Augustus) nog te water bevindt, hoop 'k dra bij de volkomen broertjes- en zusjessalamanders te kunnen overbrengen om er dan binnen ettelij-ken tijd 'n flinke partij van te gaan planten in de buurt van Gculle, de plaats bij uitne-mendheid voor Landsalamanders hier in ons op natuurh. gebied zoo rijk gezegend Zuid-Limburg.

Maastricht, 7 Aug. '28.

JOS. CREMERS.

BEREDENEERDE VOORLOOPIGE LIJST DER IN LIMBURG IN 'T WILD VOORKO- MENDE ZOOGDIEREN

(met 'n Bede om medewerking)

door Rector Jos. Cremers.

TER INLEIDING.

In de kolommen, welke we aan dit onder-werp in ons Maandblad gaan wijden, zal men, in den beginne, op lange na niet alles vinden, wat er over bekend kan zijn.

Om de eenvoudige reden, dat we heelemaal

niet weten wat, zoo hier en daar, aan ande-ren omtrent in 't wild levende Zoogdieren in Limburg bekend is.

Doel van deze studie is dan ook onze op dit gebied gebrekkige kennis aan te vullen, te vervolmaken, dienstig te doen worden als 'n betrouwbare gids voor allen, die zich voor dit onderwerp interesseeren.

En da's best mogelijk als al degenen, die in onze lijst lacunes ontdekken ons beter wil-len inlichten.

Speciaal hebben we hier op 't oog heeren Jagers, Jaachttopzichters, Préparateurs en al de-zulken, die uit den aard van hun beroep en door interesse voor de levende natuur, beter dan wij kunnen ingelicht zijn over 't voorko-men in Limburg van in 't wild levende dieren.

Laten ze 't illustre voorbeeld volgen van verschillende Limburgsche Heeren, die me bij 't samenstellen dezer „voorloopige lijst” be-reids hulp verleenden!

Dán wordt m'n werk 'n betrouwbare leid-draad voor hen, die belangstellen in Zoölo-gisch-faunistisch Limburg; belangstelling, wel-ke er in de wetenschappelijke Zoölogische we-reld van Nederland en ook daarbuiten zeer zeker bestaat.

Te meer omdat tengevolge van industrie en ontginningen faunistisch Limburg, na ver-loop van ettelijke jaren, gansch en al van aan-schijn gaat veranderen.

Oeh, wat heeft Limburg op dat gebied in de laatste dertig jaren bereids ingeboet!

En hoezeer zal 't nog van aanschijn verande-ren!....

Aldus, da's afgesproken....

Naar oude, bekende, beproefde Limburgsche hulpvaardigheid, zullen allen die, op welke wijze ook, me in deze kwestie behulpzaam kunnen zijn, hulp verleen....

Uit den aard van m'n wezen heb 'k in Zuid-Limburg vele goede bekenden.

Zij allemaal zullen me ter wille zijn.

Doeh 'k doe ook 'n beroep op de Midden-en Noord-Limburgers!

Daár zijn op faunistisch gebied voor ons Zuid-Limburgers nog zoo vele geheimenissen.

Laten we 'ns de handen in elkaar slaan!

Eén grooten, betrouwbaren Limburgschen Zoogdiercngids ereëren!

En nu weet 'k zeer goed dat, wil zoo'n lijst werkelijk betrouwbaar wezen, zij bovendien nog moet steunen op goede gegevens uit 't buitenland, uit de streken onmiddellijk aan Lim-burg grenzend.

Immers 't is niet alléén best mogelijk, maar niet zelden gansch en al zeker dat sommige in Limburg aangetroffen wilde dieren van uit 't naburige buitenland, o.a. uit Eifel en Ar-dennen, sporadisch tot ons kwamen en nog komen.

Dies zal 'k, zoo getrouw mogelijk, bij elke diersoort vermelden, met opgave van littera-tuur, wat of er vlak over onze Limburgsche grenzen van bekend is.

I.

Canis lupus L.

De Wolf.

Als we in deze lijst **Canis lupus L.** vermelden, geschiedt zulks wijl 't niet onmogelijk is, dat vandaag of morgen de aanwezigheid hier of daar van den Wolf in Limburg weer wordt signaleerd.

R. T. Maitland in z'n „*Prodrome de la Faune des Pays-Bas et de la Belgique flamande, ou Énumération systématique de tous les animaux y observés depuis 1679—1897, excepté les Araignées et les Insectes*”, (E. J. Brill, Leiden 1897) geeft hem weliswaar op als „*exterminé*” — uitgeroeid.

Alph. H. Dubois in „*les Animaux nuisibles de la Belgique, histoire de leurs mœurs et de leur propagation* (Librairie C. Maquardt, Bruxelles 1893), na vermeld te hebben dat de Wolf op dat oogenblik zeldzaam is geworden in Zwitserland en bereids sinds verscheidene eeuwen in Engeland totaal verdween, zegt: „en Belgique il est également rare et on le rencontre guère que dans l'Ardenne et dans la forêt de Hertogenwald; en hiver il se rapproche des lieux habités. Cet animal abondait anciennement dans la forêt de Soignes et dans toutes les parties boisées du pays”.

Dr. O. le Roi en H. Freiherr Geyr von Schweppenburg in „*Vorläufiges Verzeichnis der Säugetiere des mittleren Westdeutschlands*” (Verhandlungen des Naturhistorischen Vereins der preussischen Rheinlande und Westfalens, Bonn 1909) zeggen: „das letzte Stück 1900 an der Saar erlegt”.

In: „*die Tierwelt der Eifel*” van Otto le Roi en August Reichensperger (zie Eifel-festschrift, Bonn 1913) staat bladz. 195 als volgt:

„Der Wolf hat sich bedeutend länger bei uns behauptet und trat selbst bis in die neuere Zeit hinein mitunter recht zahlreich auf. In den Jahren während und nach den Freiheitskriegen 1813—14 hatte sich ihre Menge besonders vermehrt, so dasz zum Beispiel 1815 in dem linksrheinischen Königlich preussischen Forsten über 200 zur Strecke gebracht wurden. Im Jahre darauf wurden allein in den Regierungsbezirken Trier und Koblenz 205 Wölfe erlegt, 1817 im Bezirk Trier 159! Dank der allseitigen energischen Nachstellungen ging ihre Zahl in den folgenden Jahrzehnten bald rasch zurück. Aber noch bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts bildeten Wölfe keine besondere Seltenheit in der Eifel. Von dann ab war es jedoch mit ihrer Herrschaft bei uns vorbei und die wenigen Tiere, die sich seitdem vornehmlich in strengen Wintern zeigten, waren wohl nur selten mehr in der

„Eifel gross geworden, sondern meist aus den Vogesen zugewandert, die heute noch im französischen Teile den Wolf als Standwild beherbergen. Einige verbürgte Angaben über das Auftreten der letzten Tiere wollen wir hier noch mitteilen.

„Zu Anfang der sechziger Jahre des vergangenen Jahrhunderts wurde bei Eupen noch ein Geheck von zwei Nestwölfen gefunden, wie uns der durchaus zuverlässige verstorbene Domschullehrer F. Seulen in Aachen erzählte, der die Tiere selbst untersucht hat. Das Jahr 1874 führte der Eifel verhältnismässig viele Wölfe zu. Vier Stück wurden im Regierungsbezirk Trier erlegt. Im Regierungsbezirk Aachen schoss der Jäger des Landrats Freiherrn von Harff auf einer Luderhütte bei Dreiborn, Kreis Schleiden, ein Exemplar, dessen Decke Herr Dr. Schaffrath-Schleiden — dem wir die Nachricht verdanken — später persönlich gesehen hat. Auch im Regierungsbezirk Köln wurde ein Wolf bei Muffendorf gesichtet und seine Fährte bis Remagen verfolgt. Am gleichen Tage wurde ein Wolf, gewiss dasselbe Tier, zwischen Remagen und Ahrweiler zur Strecke gebracht. Im Winter 1879—80 wurden in der Eifel wiederholt kleine Rudel wahrgenommen. Im Winter 1885—86 soll angeblich bei Blankenheim ein Wolf zur Strecke gebracht worden sein (vergl. Eifelvereinsblatt 1912, S. 89). Der Fall ist jedoch auch Schaffrath recht fragwürdig und dürfte einen verwilderten Hund betreffen. Dagegen scheint es sicher festzustehen, dass noch im Jahre 1888 ein Tier bei Hillesheim geschossen worden ist. Alle späteren Nachrichten, wie sie fast allwöchentlich in den Tagesblättern auftauchen, beruhen auf Verwechslungen und sind in keiner Weise beglaubigt”.

* * *

Tot zooverre wat 'k op den oogenblik weet over 't voorkomen van den Wolf in onze allernaaste buitenlandsche buurt.

't Is best mogelijk dat de eene of andere belangstellende in deze gegevens, ze alsnog weet aan te vullen.

Welnu, daarvoor houden we ons warm aanbevolen!

Dat eeuwen geleden de Wolf in Limburg inheemsch was, kunnen we vinden in oude papieren.

In de Stadsrekening b.v. van Venlo uit 't jaar 1595 lezen we dat voor het vangen van een wolf betaald werden op 19 Maart, 5 Mei, 12 November en 25 December telkens aan zekeren meester Jacob, 1 gulden 10 stuiver en aan de huysluden een kyndgen biers ad 1 gulden 1 stuiver en 1 oort. ¹⁾

¹⁾ DE NEDERMAAS, Limburgsch Geïllustreerd Maandblad, 4de Jaargang No. 1.
Zie ook: DE MAASGOUW, 1ste Jaargang blz. 180.

Blijkens de „Actes de la Préfecture du département de la Roer — (tot welk Roerdepartement ook 'n groot gedeelte van Limburg behoorde) — werden nog in December 1809 een aantal premies gesteld op het doodden van wolven.¹⁾

En dat behoeft ons heelemaal niet te verwonderen als we lezen wat Gerh. Krekelberg in de zoo even geciteerde Nedermaas, 4de Jrg. No. 1, schrijft over: „de laatste Wolven in Limburg”. Blijkens dat artikel is de heer Aug. Meijers, teekenaar aan het kadasterbureau te Roermond in 't bezit van 'n aquarel, waarschijnlijk afkomstig uit 't archief van Roermond, welke 'n wolf vertoont, die 'n meisje wegsleept, en verder vertoont een aantal gewapende jagers en op den achtergrond een kerkje, dat, te oordeelen naar de ligging, richting en omgeving, waarschijnlijk het Godshuis van Beesel bij Swalmen moet verbeelden. Links en rechts van de prent zijn nog goed leesbaar respect. „Département de la Meuse en Arrondissement. Ruremonde.” Onder de teekening vinden we als titel boven de in verticale vakjes verdeelde explicaties geschreven staan: „Etat nominatif des Enfants qui ont été dévorés par des loups dans la commune de Beesel et ses environs constatés par des Procès-verbaux”.

Deze lijst bevat vanaf 31 Juli 1810 tot en met 5 Juni 1811 niet minder dan 13 slachtoffers door wolven verminkt of gedood te Beesel, Helden, Posterholt, Kessel en in de naburige plaatsen Bruggen, Niederkruchten, Arsbeck, Mulbracht en Elmpt.²⁾ Waar steeds beweerd wordt dat de wolf zich in Limburg en in naburig grensgebied vertoont gedurende strenge winters, is 't opvallend dat deze 13 „overvallen” gebeurden in de maanden Mei, Juni, Juli, Aug., Sept., Oct. en November.

P. H. Witkamp, Jaarboekje van „Natura Artis Magistra” te Amsterdam 1870 p. 191, verhaalt dat er in 1869 twee jonge wolven zouden gevangen zijn in de bosschen van Schinveld, nadat men korten tijd te voren jacht had gemaakt op de beide ouden.

Waar dit feit, naar m'n meening, nog ter plaatse te controleeren moet zijn, wendde 'k me op 12 Aug. l.l. met 'n schrijven tot den huidige Burgemeester van Schinveld, den heere P. Bosch, met verzoek of hij wellicht, bij ouden van dagen in zijne gemeente, over die wolven van 1869 inlichtingen wilde vragen.

Heel bereidwillig heeft hij zulks gedaan.

Zijn antwoord d.d. 17 Aug. luidde: „Wij hebben de eer U mede te deelen dat volgens ingewonnen inlichtingen bij oude personen hier vroeger wel wolven in strenge winters in de bosschen geweest zijn, volgens eenigen in 1845, maar van 1869 is ons niets bekend”.

Waar 'k wist dat zich ten pastoreele huize

van Schinveld 'n zoogenaamd Memorieboek bevindt, waarin door den voormaligen Schinvelder pastoor Joors vanaf 1850—1870 allereerste merkwaardige feiten, zijn parochie betreffende, zijn opgeteekend — ik heb dat Memoriale al 'ns 'n keer geciteerd in No. 9, Sept. 1912 van ons Maandblad, naar aanleiding van een door dien pastoor beweerd voorkomen van de Waternoot in de buurt van Schinveld, — wendde 'k me ook nog tot den tegenwoordigen Pastoor den Z. Eerw. Heere J. Boymans, met verzoek me den tekst te willen meedeelen betreffende de Waternoot in dat Memoriale en tevens te willen nazien of er in 't boek iets staat omtrent Wolven.

Z'n antwoord was: „Het heele Memoriale van 1850—70, opgeteekend door den W.E. Pastoor Joors heb ik nagezien. Daarin staat van de bewuste Waternoot het volgende: „In het Ven te Schinveld, genaamd het Riool en de Schans, twee diepe vuilnissen, wast de Cernannium of Waternoot (Chataine d'eau) een kostbare truffel; (la description de cette plante dans le dictionnaire de l'histoire naturelle art. Tribula aquatique — Tribulus aquaticus —). Deze plant vindt men ook in de Brouwketel zoogenaamd, gelegen in het Etsenrader broek en Schinvelder broek aangrenzend”.

Van wolven echter, die in de Sch. bosschen zouden zijn aangetroffen heb ik daarin niets kunnen vinden”.

Aldus de huidige Pastoor van Schinveld in z'n schrijven aan mij van 20 Aug. l.l. En dies meen 'k te mogen bemerken dat de Wolven van Schinveld uit 1869 legendarisch zijn.

Ouden van dagen kunnen ze zich niet herinneren en in het Memoriale van Pastoor Joors, waarin alles wat de parochie betreft, zoo consciëntieus staat opgeteekend — (getuige de Waternoot!) — komen ze niet voor.

CLÉMATIS VITALBA L.

Boschrank is één der karakterplanten van 't krijtgebied. Als men haar buiten dit gebied aantreft, is er de grond vrij sterk kalkhoudend. Als ook de bovenlaag gewone kalkarme leem of zand, in de helling kan men dan toch de lossere, lichter gekleurde „erdmergel” vinden. Deze is door heel ons gewest verspreid, zelfs tot aan de randen van de groote heide ten N.O. van Heerlen.

Zoo kan men haar aantreffen te Spaubeek (Vrouwenbosch, Hobbeldrade, Diependaal) Schinnen (Terborg, Slakdal, Wolfhagen, Puth, Stammen, Sweijkhuizen, Winterraak) Oirsbeek (Steinberg) Beek (Kelmont, Geverik, Genhout) Wijnandsrade, Schaesberg (Meezenbroek) Munstergeleen (Watersloij) Heerlen (Terworm) Hoensbroek (Vaesrade) Brunssum, Merkelbeek.

In 't zuiver zandgebied en in 't veen ontbrekt ze.

Op de heuvels tusschen Elsloo en Bunde

¹⁾ Schriftelijke mededeeling van Dr. W. Goossens, Rijksarchivaris, Maastricht.

²⁾ Zie: „De Nedermaas” l.c.